

Anmeldelser.

Nordisk Kultur. Bd. XVI, XXIX og XXX. 1934—36.

Efter en lidt problematisk Start har Samlingsværket »*Nordisk Kultur*« i høj Grad fæstnet sin Position ved den Række af indholdsrige og lodige Bind, som i de senere Aar er udsendt. Flere af dem har været viet det økonomiske Liv eller Erhvervslivet i videste Forstand. Del XVI, Handel og Samfærdsel, redigeret af Johannes Brøndsted og Adolf Schück, er et af de Bind, der har mest almindelig Interesse for Historikere. Hertil slutter sig Del XXIX, Mønt, og Del XXX, Maal og Vægt, bægge redigerede af Svend Aakjær. Det sidstnævnte Bind er svulmet op udover Værkets almindelige Plan, det er fuldt af nyttig, men yderst speciel Bærlæring, for den almeninteresserede er der derimod ikke meget at hente; det er bearbejdet Raamateriale, som foreløbig ikke tillader mange videregaaende Slutninger om kulturelle Forbindelser og lign. Til Gengæld er der næppe noget af de andre Bind, som i den Grad direkte bygger paa upubliceret Kildemateriale, ganske særlig gælder det om det danske Hovedafsnit, af Svend Aakjær, der ogsaa optager Spørgsmaalet om de middelalderlige Jordmaal og senere Takster (Landgildetakster, Hartkornstakster). For alle Landbrugshistorikere vil dette Arbejde blive en uundværlig Haandbog. Om Værdierne af de gamle Jordmaal har vel nu Aakjær, efter aarelange Studier, i Hovedsagen sagt det endelige, som vi andre maa følge. Om deres historiske Oprindelse vil der naturligvis endnu kunne føres Diskussion.

En højst forvirrende Uensartethed i Maalene, særlig i Længdemaalene, var raadende indtil de statslige Reguleringers Tid. Den jyske Alen var betydelig mindre end den sjællandske, den norske og islandske igen langt mindre. Sv. Aakjær mener, at de kongerisk-danske Alener, den sjællandske paa 62,7 cm og den jyske paa 57 cm, allerede havde vundet Hævd i de to Landsdele inden den ældste Middelalder; det anføres saaledes, at de ældste Kirkebygninger paa Sjælland skal være bygget med den sjælland-

ske Fod (der svarer til den rhinlandske) som Maalenhed og at den ogsaa er Grundenheden i Landmaalingen ved Bolskiftet. I et af de fynske Folkevandringstids Mosefund er da ogsaa fundet en Maalepind med en Inddeling, som svarer hertil, ja helt fra den ældre Bronzealders Egekistefund kendes en Hasselkæp med samme Maal (jfr. en Afhandling i samme Bind af V. Hermansen om Maale- og Vejerredskaber i danske Museer).

Slet saa enkelt, som Forf. mener, er Forholdet dog ikke. I Vikingetidsanlægget Trelleborg ved Slagelse fra o. 950—1000 finder vi en anden Maaleenhed paa omtr. 29,5 cm. Det er den romerske Fod, som ejendommelig nok ogsaa har haft Gyldighed i Ditmarsken lige indtil nyere Tid, og som vi finder igen i den svenske Rydaholmsalen, hvis Længde er omtr. 2 romerske Fod (59,4 cm). Heraf at slutte, at Fæstningsbyggerne paa Trelleborg er fremmede Erobrere, f. Eks. Svenskere, vilde dog være forhastet. Thi den samme Maaleenhed finder vi ved den ældste Ringsted Kirke fra o. 1100, hvis Skib ligesom Trelleborg-Husene er 100 romerske Fod langt. Den nuværende Teglstenskirke i Ringsted er derimod, som paavist af Vilh. Wanscher, bygget i græske Fod paa 33 cm, altsaa en betydelig større Enhed end de senere i Danmark anvendte. Og denne samme Enhed, eller rettere Halvdelen deraf, finder vi paa en Maalestok af Eg, som nylig er fundet ved Udgravningen af Kimbrer-Fæstningen i Borremose, Himmerland, fra Tiden før Kr. F. Ældre dansk Metrologi synes saaledes foreløbig at have vanskelig ved at komme udover Stadiet: ordnet Kaos. I Virkeligheden lader det sig ikke godtgøre, hvor gamle de danske Pro vins-Alener er, og i Særdeleshed maa det være tilladt at betvivle, at den jydsk Alen overhovedet kan føres tilbage i Middelalderen, endsige til Oldtiden.

Gode Oplysninger om middelalderlige Varepriser findes særlig i det norske Afsnit af A. Steinnes og i Sv. Aakjærs Tabeller.

At Numismatikken i Norden er en mere udviklet Videnskab end den historiske Metrologi, viser Bindet om »Mønt«. Mønthistorien er et af de vigtigste Grundlag for den økonomiske Historie, og den har særlig i Danmark igennem en lang Aarrække været dyrket med fremragende Dygtighed og stor Energi af Forskere som P. Hauberg, Georg Galster og andre. Haubergs grundlæggende Arbejder over de middelalderlige Mønter er af Galster blevet fortsat med større videnskabelig Præcision, og han er vel i Øjeblikket ubestridt Nordens kyndigste Numismatiker, men desværre er hans Indsats splittet i Afhandlinger, der er fremkommet de forskelligste Steder. I Sverige har der siden Hildebrands Tid være en Pause, indtil en Række yngre Forskere, fremfor alle Bengt Thordeman, i Løbet af

de sidste Aartier for fuld Kraft har taget fat paa at indhente det forsømte. En samlet Oversigt som den, der her ydes fra de tre nordiske Lande af Thordeman, Hans Holst og Galster, har haardt været savnet; alle tre Afhandlinger er klare og lettilgængelige og vidner om en fortrinlig Beherskelse af Stoffet og af Litteraturen, Billederne er gennemgaaende gode, men desværre ikke altid helt fyldestgørende. Redaktøren burde have bragt noget bedre Overensstemmelse mellem de enkelte Afsnit. Naar det svenske Bidrag indledes med en Oversigt over svensk Numismatiks Historie, og det norske har nogle tilsvarende orienterende Bemærkninger i Indledningen til det videnskabelige Apparat, virker det temmelig vilkaarligt, at der intetsomhelst nævnes herom i det danske Afsnit. Galster giver ogsaa kun en ganske knap Litteraturfortegnelse, som udelukkende medtager Hovedværker, og han har ikke en eneste Note, medens særlig det svenske Afsnit er rigt annoteret.

Bindet om »*Handel og Samfærdsel*« har 16 Forfattere og 21 forskellige Bidrag. Foruden almindelige Redegørelser for Handelens Udvikling og Art findes der særlige Afhandlinger om Baade og andre Transportmidler, om Tørvevæsen, om Veje. Det danske Vej-Bidrag, af J. T. Lundbye, er temmelig fantastisk og hører ikke hjemme i en Haandbog af denne Art; det postulerede Stjernesystem for Oldtidsvejene overbeviser ikke mange. Opgaven er vanskelig, men dog løst meget rationelt af de to andre Forfattere, Sverre Steen og Adolf Schück. Ikke mindst den sidstnævntes Bidrag er af mangesidig kulturhistorisk Interesse.

De fire middelalderlige Hovedafsnit om Handelen er skrevet af Aksel E. Christensen, Oscar Albert Johnsen, Tom Söderberg og Jalmari Jaakkola. Det er klare Oversigter, hvor moderne økonomisk-historiske Synspunkter er anlagt og gennemført, saavidt Kildematerialets Magerhed og Tilfældighed tillader det. Den danske Forfatter viser derimod i sine Indledningsbemærkninger et forbløffende Ukendskab til det arkæologiske Materiale. Set fra et handelshistorisk Synspunkt er den middelalderlige Arkæologis »usle Fragmenter« (»Relikvier og andre udskaarne Ting«!) i Virkeligheden fyldigere og mere oplysende end det forhistoriske Materiale, og naar det har mindre Betydning, skyldes det udelukkende, at historiske Kilder af anden og bedre Art nu er kommet til.

En kort topografisk Skildring fra Skaanemarkederne vilde have været naturlig, i Betragtning af at de topografiske Forhold ellers, og med Rette, faar indrømmet saa stor Plads (Vejene). Nu foreligger en meget værdifuld arkæologisk Redegørelse for Skanør i

Otto Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, Lund 1935 (Skr. utg. av Kungl. humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund, XX), men den har man af gode Grunde været afskaaret fra at udnytte. — Her kan paapeges en Inkonsekvens: i de forhistoriske Afsnit behandles Skaane sammen med Sverige, i de historiske sammen med Danmark.

At skrive virkelig Handelshistorie paa arkæologisk Materiale alene, er praktisk talt umuligt, da det kun er de uforgængelige Varer, som er i Behold, og de er ingenlunde altid de vigtigste. I sin Indledning til det forhistoriske Afsnit viser Johannes Brøndsted, at han meget vel er klar over, at Billedet kan blive skævt og vilkaarligt. Og ogsaa andre af Forfatterne viser i Praksis fuld Forstaaelse derfor. Bjørn Hougen fremhæver Dyrehuder som den vigtigste norske Exportartikel i Folkevandringstiden, og mener, at man paa Østlandet maatte købe Salt vesterfra og betale med Pelsværk. Det er altsammen noget, som ikke arkæologisk kan paavises, men dog godt kan være rigtigt. Fund af dobbeltæggede Stenokser af sydiskandinavisk Type langs den svenske Norrlandskyst (Sune Lindqvist, s. 52) maa betragtes som de tidligste arkæologiske Vidnesbyrd om Pelsværkshandelen; hvad skulde Sydiskandinaver ellers heroppe i Jættestuetid? Det er ogsaa Pelsværkshandel og Pelsdyrfangst, som bringer skandinaviske Handelsrejsende og finske Kolonister fra Landene syd for den finske Vig over til Finland i Bronze- og Jernalder (C. A. Nordman, S. 72).

Selv om man maa yde de Arkæologer, der har skrevet disse Oversigter, den Anerkendelse, at de ikke slavisk hænger paa deres arkæologiske Stof, vilde det dog være af Interesse engang at se ogsaa de forhistoriske Tidens Handel skildret af en skolet Økonomi-Historiker. Arup har i sin Danmarkshistorie gjort mærkelig lidt ud deraf.

Et Problem som Ravets Betydning for Nordens internationale Handel er vanskeligt at tage Stilling til og trænger til en historisk Gennemdrøftelse. Utvivlsomt har det været en vigtig Exportartikel, men for mig er det en ligesaa utvivlsom Overdrivelse at tale om det som den danske Bronzealders »egentlige Rigdomskilde«. Det er usandsynligt, at den jyske Ravkyst har kunnet bære en intensiv Indsamling gennem en aarhundredelang Periode. Ialfald maatte det gennem Fund-Topografi dokumenteres, at de rige Fund særlig grupperer sig henimod Ravkysten: Kattegats-Jyderne har næppe været Ravsamlere. Og da Østersøravet fra øst-preussiske Egne i Slutningen af Bronzealderen eller den ældre Jernalder fortrænger Nordsøravet, forstaar vi ikke hvorfor det

skulde give Anledning til en Opblomstring i Østdanmark, særlig paa Sjælland (S. 14). Det maa være andre Ting, der har virket her. Mon der ikke f. Eks. kunde have været Storfiske i de danske Farvande før det middelalderlige? Hvis Silden følger Strømme af en bestemt Varmegrad i de dybere Vandlag, kan en gunstig Konstellation være indtruffet ogsaa i tidligere Tider. Silden vilde være en solidere Rigdomskilde end Ravet, og vægtige Aarsager behøves der til at forklare den centrale Stilling, som Danmark i visse Perioder af Oldtiden har indtaget. *Poul Norlund.*

Reynold Junges Møntregnskaber 1534—1540. Udg. ved Georg Galster af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie. Kbh. 1935.

Museumsinspektør Georg Galsters udgave af Reynold Junges møntregnskaber kan betragtes som et resultat af det længe nærede ønske indenfor Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie om at iværksætte en udgave af danske regnskaber fra middelalderen, et ønske, der udtaltes allerede i 1924 af dr. Ellen Jørgensen og professor Erik Arup (Hist. Tidskr. 9. R. II s. 361 og 362). Det nu fremlagte er et afsluttet regnskabsmateriale af speciel karakter fra de meget afgørende aar under Grevefejden og den paafølgende konsolidering af samfundet. Til forstaaelse af denne tid gives her ypperlige bidrag, ikke alene for numismatikken og den specifikke mønthistorie, men ogsaa for tidens almindelige finansielle og økonomiske historie.

Reynold Junges regnskaber har ikke været udgivet før, men hovedbestanddelene af dem (udgavens afdelinger I, II og V: regnskaber over modtaget sølv og guld, over udmøntningen og møntudbetalingerne samt møntmærkerne) har allerede været benyttet af Bolle Villum Luxdorff i 1759—60, der atter har været kilden for alle senere behandlinger til og med Will. Scharling, mens Galster selv i Festskriftet til Kr. Erslev (1927) gav en foreløbig behandling af hele det nu fremlagte stof.

Møntmester Junge og hans skæbne, for hvilken der udførligt og vist nogenlunde udtømmende redegøres i indledningen, er i sig selv et interessant udtryk for tiden. Han er en ung smedemester fra Reval, hvor han var møntmesterens hjælper; i 1534 kommer han til den unge hertug Christian og bliver hans og siden kronens møntmester; i kraft af sin stilling samler han sig rigdom, paa hæderlig og uhæderlig vis, men hans misligheder opdages, og den meget grundige undersøgelseskommission nedsættes — hvoraf bl. a. konkurrenten Jørgen Kock er et virksomt og sag-